

Mira Braović Plavša, prof., v. pred.¹

KRATKE BILJEŠKE O KULTURALNIM STUDIJIMA

Stručni rad / Professional paper

UDK 316.74

Globalizacijom i promjenama kojima smo svakodnevno svjedoci, svijet zaista postaje prostor u kojem su različite kulture u neprestanom doticaju. Gotovo da nema više zatvorenih, izoliranih društava koja ne dolaze u doticaj s drugima. Sve te promjene dovode do potrebe proučavanja različitosti i sličnosti među kulturama, uzroke njihova nastajanja kao i ideologija koje ih određuju. Od samih početaka razvoja kulturalnih studija u Velikoj Britaniji pa do danas, kada su ti studiji prisutni u gotovo svakom dijelu svijeta, mijenjali su se pristupi, gledišta, ali i predmeti njihova proučavanja. Upravo je ta interdisciplinarnost ključna pri definiranju različitih društvenih i kulturnih fenomena kojima se kulturalni studiji bave. Iako relativno kasno u odnosu na ostatak svijeta, njihova je važnost prepoznata i u hrvatskom obrazovnom sustavu, što je potaklo otvaranje takvih studijskih smjerova.

Ključne riječi: kultura, kulturalni studiji, ideologije, rasa, feminizam.

1. Teorijska određenja pojma kultura

Kako bismo uopće mogli započeti pisati o kulturalnim studijima i njihovoj ulozi, potrebno je najprije definirati sam pojam *kultura*. Američki antropolozi Kroeber i Kluckhohn 1952. godine u svojoj su se knjizi *Kultura: kritički osvrt na koncept i definicije* (*Culture: a Critical Review of Concept and Definitions*) osvrnuli na pojam kulture i naišli na gotovo tristo različitih definicija. Zaključujemo kako je pojam kulture jako teško definirati budući da se njime obuhvaćaju široki aspekti ljudske, no ne i isključivo ljudske, aktivnosti.

Anić i Goldstein kulturu definiraju na sljedeći način:

1. sveukupnost materijalnih i duhovnih dobara, etičkih i socijalnih vrijednosti, što ih je stvorilo čovječanstvo;
2. ukupnost duhovne, moralne, društvene i proizvodne djelatnosti jednog društva ili epohe (*Mikenska-; -a renesanse*);
3. ukupnost obrazovanja, znanja, vještina, etičkih i socijalnih osjećaja, društvenog ophođenja i ponašanja nekog pojedinca (*opća -a*);
4. *agr.* uzgoj, obrada i obrađivanje biljke na predviđenoj površini (*-a jabuka*);
5. *bio.* mikroorganizmi nasađeni za potrebe istraživanja (*nasaditi -u; -a bakterija*) (Anić; Goldstein, 2007,759).

¹ Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Splitu, Split

Budući da se u navedenome nazire kompleksnost određivanja pojma kulture, određivanje područja djelatnosti kulturalnih studija predstavlja još zahtjevniji posao. Duda (2002) u svojoj knjizi *Kulturalni studiji – ishodišta i problemi* nudi poprilično iscrpan uvodni dio o tome što kultura jest i kakvim se kulturama, ustvari, takvi studiji bave. Uvod započinje Williamsovim definiranjem pojma pomoću tri općenite kategorije kulture. Prva je idealna kategorija, odnosno proces ljudskog usavršavanja, druga je dokumentarna, skup djela uma i mašte, i treća socijalna, opis posebnog načina života. Razrađujući upravo socijalnu definiciju kulture, Williams stvara teoriju kulture u pogledu svojevrsnog načina života.

Primjera radi, popularnu je kulturu, kao tek jedan njezin dio, zaista teško definirati. Culler (2000;56) je određuje kao kulturu borbe, argumentirajući kako popularna kultura nastaje iz njoj suprotstavljenih izvora, odnosno njezina kreativnost leži u uporabi proizvoda masovne kulture.

Duda (2002;21) ishodišni koncept kulture u kulturalnim studijima percipira na sljedeći način: „...kultura je obična društveno locirana i oslobođena elitističke isključivosti, vezana uz sveukupan način života, uz svakodnevne djelatnosti koje također počivaju na određenim vrijednostima i proizvode značenje.”

2. Kulturalni studiji

Hrvatska enciklopedija na svojim mrežnim stranicama nudi sljedeću definiciju kulturalnih studija: „Kulturalni studiji, skupni naziv za post-disciplinarnu društveno-političku analizu suvremenih kulturnih pojava na raznorodnim metodološkim temeljima marksizma, strukturalizma, post-strukturalizma, analitike moći i feminističke kritike. Kulturalni studiji nastali su nakon II. svjetskog rata zbog velikih društveno-političkih promjena i omasovljenja kulturne proizvodnje, najprije u Velikoj Britaniji, gdje je Richard Hoggart 1964. osnovao Centar za suvremene kulturalne studije (CCCS) u Birminghamu. U radovima R. Hoggarta, R. Williamsa i Edwarda Palmera Thompsona, utemeljitelja kulturalnih studija, došlo je do preokreta u poimanju kulture. Ona se, protivno liberalno-humanističkoj tradiciji, ne opisuje samo kao umjetničko i intelektualno naslijeđe ni kao proces duhovnoga napretka nego kao »određen način života naroda, razdoblja ili skupine“ (R. Williams) te obuhvaća i popularnu ili masovnu kulturu, potisnutu u spomenutoj tradiciji. Takva se „obična kultura“ zato određuje kao poprište političke borbe oko značenja, nazora i vrijednosti. Kulturni proizvodi nisu odraz ili posljedica određene društvene strukture, nego kroz svakodnevnu uporabu sudjeluju u njezinu nastanku i trajanju. U tom se okviru popularna kultura razotkriva kao prostor djelomične uspostave i održanja društvene hegemonije, te kao jedno od temeljnih područja nastanka i poricanja klasnih, spolnih i rasnih društvenih podjela (Stuart Hall).”

Jonathan Culler u svojoj knjizi *Teorija književnosti – Vrlo kratak uvod* sve gore navedeno sažima u jednu jednostavnu rečenicu:

„Kulturni studiji su praksa kojoj je ono što skraćeno zovemo teorijom teorija“ (Culler 1997;53).

2.1. Kratki pregled razvoja kulturalnih studija

„Izučavanje kulture nema svoj početak²“ (Baker 2003; 57).

Početak kulturalnih studija teško je odrediti. Proučavanje kulture započelo je davno prije pojave kulturalnih studija kao dio drugih disciplina poput sociologije, antropologije i književnosti. Ipak, osnivanje Centra za suvremene kulturološke studije na Sveučilištu u Birminghamu 1964. godine poznatog kao „Birminghamska škola“ na čelu s Hoggartom i Hallom smatra se svojevrsnim početkom kulturalnih studija kao zasebne discipline. Studiji se rađaju u vrijeme kada radnička klasa počinje svoj uspon na društvenoj ljestvici ka srednjoj klasi, mijenja svoj način života i stvara nove kulturalne prakse (Duda 2002; 48). Hall tvrdi da su dvije konstruktivne paradigme kulturalnih studija; britanski kulturalizam i francuski strukturalizam. Strukturalizam se bavio analizom psihe, strukture jezika, društva, odnosno proučavao je društvene i kulturalne fenomene primjenom pojmova strukturalističke lingvistike. Kulturalizam, kako Hall tvrdi, nije moguć bez marksizma, pa shodno tomu Culler (2000; 54) dvostruko podrijetlo kulturalnih studija vidi u francuskom strukturalizmu i britanskoj marksističkoj književnoj teoriji. Glavni su predstavnici toga pravca, po njegovom mišljenju, Raymond Williams i Richard Hoggart budući da su se obojica intenzivno bavili izučavanjem popularne radničke kulture. Hoggartova knjiga *Upotrebe pismenosti* donosi osvrt na prošla vremena i kritiku sadašnjih događanja. On tvrdi da nova kultura uništava individualizam i osobnost, a propagira uniformnost pasivizirajući na taj način čitatelje. Williams govori o kulturnom materijalizmu u kojem je, bez obzira na cilj, konačni ishod kulturnog djelovanja uvijek materijalan.

Među velikim imenima kulturalnih studija nalazi se i povjesničar Thompson koji je izučavao kulturu radničke klase, pokušavajući pri tome klasu ne promatrati marksistički kao određenu društvenu skupinu u ukupnom procesu proizvodnje, već kao socijalnu i kulturnu skupinu koja dijeli ista iskustva i osjećaje naspram drugih ljudi različitih interesa.

Koliko god su njihovi pristupi onome što kulturu čini i oblikuje različiti, zajednička im je odrednica definiranje kulture kao „obične“. U svom se radu oslanjaju na istraživanja sljedbenika Franka Raymonda Leavisa koji kulturu shvaćaju kao elitističku, odnosno kao kulturu velikih ljudskih dostignuća. Kako bi dokazali da je upravo takva kultura jedina i prava, sljedbenici Leavisa morali su pomno izučavati popularnu kulturu svog vremena, a ta su istraživanja kao polazišne točke kasnije u svom radu iskoristili Hoggart, Hall, a ponajprije Williams.

2.2. Pitanja u kulturalnim studijima

2.2.1. Pitanje ideologije

Marksistički pristup ideologiji započinje istraživanjima uzroka neuspjeha radničke klase da revolucijom ukinu kapitalizam kao sustav ekonomske i društvene eksploatacije. Pobornici takva pristupa smatraju kako se eksploatacija događa isključivo u proizvodnji. Marks, nadalje, tvrdi da su dominantne ideje u društvu one vladajuće klase i da ono što mi doživljavamo kao stvarnu sliku društva, u stvarnosti je mistifikacija tržišta. Ideje ovise o materijalnom i povijesnom trenutku njihova nastajanja, a prihvaćamo samo one koje nam mogu omogućiti

² Indeed the study of culture has no origin.

da vlastiti rad prodamo po najboljoj mogućoj cijeni. Ipak, ovakvo poimanje ideja ostavlja otvorenima neka pitanja na koja će Althusser i Gramsci pokušati ponuditi odgovore.

Kulturalizam je klase definirao kroz kulture i kao takav od samoga je početka oprečan marksističkom ekonomskom determinizmu koji klase isključivo definira kroz odnose u proizvodnji. To dovodi do potrebe usustavljanja teorije ideologija i tada se u diskurs kulturalnih studija uključuje Louis Althusser. On ideologiju smatra sistemom predodžbi koje su stvorene određenim načinom života, a koje istovremeno mijenjaju materijalnu stvarnost. Ideologija oblikuje društvo, formira individue u konkretne subjekte sposobne odgovoriti različitim potrebama vlastite egzistencije na način da stvaraju sliku o uvjetima vlastitog života. Althusserov je najveći doprinos kulturalnim studijima način čitanja teksta koji on naziva „simptomnim“ i prema kojem se „kulturne prakse čitaju u odnosu prema široj političkoj i društvenoj konfiguraciji logikom traganja za onim što prešućuju ili izbjegavaju, a što zapravo strukturira ideologiju koja ih prožima“ (Duda, 2002; 61).

Antonio Gramsci svoje mjesto u kulturalnim studijima pronalazi tek kada se njegov rad, iako nastao davno prije, počinje promatrati kao moguće rješenja problema koje je Althusserova teorija ideologije artikulirala. Gramsci govori o hegemoniji, situaciji u kojoj vladajuća klasa zadobiva autoritet i vodstvo nad podređenim klasama silom, ali što je puno važnije – njihovom privolom, stvarajući tako privid upravljanja društvom. Hegemonija je privremena, ona je osvojena, nije poklonjena i stoga je uvijek treba nanovo stjecati, obnavljati i održavati. Popularna je kultura dijelom mjesto otpora hegemoniji, a dijelom mjesto njegova uporišta. Popularna je kultura ustvari „zdrav razum“ pomoću kojeg ljudi percipiraju svijet i organiziraju svoj život, ali i mjesto vječne ideološke borbe, mjesto gdje se hegemonija mora uvijek iznova uspostavljati i pregovarati (Barker, 2003; 406). Gramsci smatra kako je za kontra-hegemoniju ključan rad intelektualaca, i to ne onih tradicionalnih koji svojim načinom razmišljanja i izobrazbom i sami potiču hegemoniju, već onih „organskih“ koji su svjesni svoje uloge ne samo u ekonomskom, nego i u društveno političkom segmentu. Ipak, za Benetta je takav stav neprihvatljiv jer tvrdi da su kulturalni studiji dio obrazovnog sustava koji kontrolira vlada pa ne mogu proizvesti organske intelektualce čije je znanje stečeno u zajednici i pomoću određenih društvenih pokreta (Barker, 2003; 423).

Uloga kulturalnih studija nije propitati pravu ili lažnu svijest ideologije, već način na koji ona djeluje i pokreće ljude (Duda, 2002; 63).

2.2.2. Pitanje rodne ideologije: feminizam

„Kulturalni studiji i feminizam dijele značajan interes za pitanja moći, predstavljanja, popularne kulture, subjektivnosti, identiteta i potrošnje“ (Barker, 2003; 280).

Kulturalni studiji spol i rod više promatraju kroz prizmu kulture nego prirode, ali da bi o tome uopće mogli govoriti, potrebno je dobro poznavanje svih pravaca feminističkih pokreta. Kulturalni se studiji, uglavnom, bave načinom na koji je žena prikazana u popularnoj kulturi i književnosti, i iz toga zaključuju da su gotovo svuda u svijetu one u podređenom položaju, ali se njihova iskustva i percepcije vlastitog položaja razlikuju, bilo zbog rase, ideologije ili jednostavno načina života.

Godine 1974. pri Centru za suvremene kulturološke studije u Birminghamu osnovana je tzv. Ženska skupina (Women's Studies Group), koja je dokazala da su istraživanja rodno

određena, i tako otvorila vrata feminističkoj politici. Umjesto predviđenog izdanja *Working Papers in Cultrual Studies* izašao je zbornik kao plod rada feministica *Women Take Issue. Aspects of Women`s Subordination*, gdje se snažno progovorilo o vidovima ženske podređenosti (Duda, 2002; 88).

Hall (2001) tvrdi da je utjecaj feminizma na kulturalne studije bio presudan, budući da je otvorio pitanja o osobnom kao političkom, radikalno proširio pojam moći i njegovo razumijevanje, otvori mnoga pitanja na području subjektivnosti, kao i granice između društvene teorije i teorije nesvjesnoga.

2.2.3. Pitanje rase

Pitanje rase i etniciteta u kulturalnim studijima usko je vezano uz pitanje klase, ali ne na onaj marksistički način gdje je rasa u ideološkoj službi kapitalizma. Kulturalni studiji bave se pitanjima rase kroz načine na koji su one predstavljene i kako oblikuju identitet. Ovo pitanje započinje Darwinovom teorijom rasa u pogledu različitih tipova ljudi, ali se ubrzo isključivo biološkog pitanja preoblikovalo u društveno gdje se jedna rasa nametnula drugoj kao pametnija ili sposobnija. Svaki rasizam nije isti, ako uzmemo za primjer Veliku Britaniju i njihov odnos prema doseljenicima iz Azije kojima je omogućeno da budu u sredini društvenog poretka naspram onih iz Afrike koji uvijek ostaju na samom dnu.

Etnicitet se temelji na zajedničkim normama, vrijednostima, vjerovanjima, kulturnim praksama i simbolizmu. Etničke se grupe stvaraju zajedničkim kulturnim određenjima koja su se stvorila kroz povijesni, politički ili društveni kontekst. Zbog globalizacije se i nacionalni identiteti također dovode u upitan položaj, budući da oni nisu prirodni fenomen, već su društveno i kulturno stvoreni kao kolektivni oblici organizacije i identifikacije (Barker, 2003).

Pitanje rase relativno se kasno pojavilo kao predmet istraživanja kulturalnih studija. Kako Hall (2001) tvrdi, pitanja rasnih odnosa, rasne politike i otpora prema rasizmu zakašnjelo na scenu stupaju njegovim djelom *Sređivanje krize (Policing the Crisis)*, što je kasnije proizvelo najznačajniju knjigu ikada objavljenu u Centru, *Imperij uzvraća udarac (The Empire Strikes Back)*. Zbornikom se pokušalo ukazati na marginaliziranost rasnih pitanja u kulturalnim studijima. Ponovno uspostavljanje konzervativne vlasti u Velikoj Britaniji sedamdesetih godina dovodi do porasta rasizma, što usmjerava interes kulturalnih studija na političke prakse koje se vežu uz problem rasizma. Razmatranje tog problema dovelo je Paula Gilroya do zaključka da su britanski kulturalni studiji ustvari etnocentrični i da je stoga nužna njihova reartikulacija. Kako Duda (2002; 93) navodi:

„Prepoznate su ključne stupice u proizvodnji identiteta, a britanski su kulturalni studiji naposljetku prešli imaginarnu granicu nacionalne kulture.“

3. Kulturalni studiji izvan Velike Britanije

U SAD-u su se neki oblici kulturnih analiza, vezanih uz različite filozofske tradicije, pojavili prije pojave britanskih kulturalnih studija. Ipak, tek kada su se britanski kulturalni studiji počeli baviti feminizmom, post-strukturalizmom, postmodernizmom i rasom krajem 70-ih prošlog stoljeća i tako širiti svoj utjecaj, američka su sveučilišta u područjima kao što su

komunikacijski studiji, obrazovanje, sociologija i književnost uključila i kritičke kulturalne studije. Prestižni časopis iz tog područja *Cultural Studies* izdaje se upravo u SAD-u od 1987. godine kada ga je njegov osnivač John Fiske tamo preselio iz Australije, zemlje koja je također dala veliki doprinos kulturalnim studijima u svijetu. Naime, 1979. godine, Margaret Thatcher postaje premijerkom Velike Britanije što je uzrokovalo emigraciju nekoliko ključnih imena britanskih kulturalnih studija u Australiju. Tamo su osnovali školu kulturalnih studija poznatu kao „Studiji kulturalnih praksi“ (*Cultural Policy Studies*), koja je bila važna globalna karika kulturalnih studija.

U Australiji je 1990. godine osnovano i prvo udruženje kulturalnih studija *Udruga kulturalnih studija Australoazije* (the Cultural Studies Association of Australasia). Renomirani časopisi sa sjedištem u Australiji uključuju *International Journal of Cultural Studies*, *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies* i *Review of Cultural Studies*.

Kanadski se kulturalni studiji uglavnom temelje na radu Marshalla McLuhana, Georgea Granta i Harolda Innisa, a ponajprije se bave temama post-kolonijalizma i jakog kulturološkog i političkog utjecaja SAD-a. Kanadski kulturalni studiji učinkovito rješavaju pitanja multikulturalnosti, aboridžinske kulture i prava, kao i one neodređenog i često osporavanog kanadskog nacionalnog identiteta.

U Africi se kulturalni studiji bave uglavnom ljudskim pravima i statusom zemalja trećeg svijeta, dok je Latinska Amerika zaokupljena pitanjima dekolonizacije i urbanih kultura. Od 90-ih prošlog stoljeća, Azija, s Centrom za kulturne i društvene studije u Indiji, zauzima vodeće mjesto u ovom području znanosti.

U kontinentalnoj Europi, značajan doprinos dale su zemlje poput Francuske, Španjolske i Portugala, dok su u Njemačkoj kulturalni studiji ovog tipa stagnirali. Uzrok se nazire u tzv. Frankfurtskoj školi, Institutu za društvena istraživanja, koji se kao takav bavio raznim kulturalnim istraživanjima, ali nije nosio naziv kulturalnih studija. U Njemačkoj se naziv *Cultural Studies* odnosi prvenstveno na britanske kulturalne studije, dok se za njemačke studije, strogo razdvojene od političkih, koristi termin *Kulturwissenschaft*. Italija, pak, za pojavu kulturalnih studija može isključivo zahvaliti napuljskom Sveučilišnom istočnom institutu, danas poznatom pod nazivom Sveučilište u Napulju, koje je započelo usku suradnju s Sveučilištem u Birminghamu i tako potaklo i raširilo zanimanje za ovu domenu.

3.1. Kulturalni studiji u hrvatskom obrazovnom sustavu

Kulturalni se studiji, kao samostalni, u Hrvatskoj pojavljuju relativno kasno. U početku su postojali izborni kolegiji na nekim drugim studijima vezani uz pitanja kojima se kulturalni studiji bave, što je ukazalo na potrebu otvaranja samostalnih kulturalnih studija.

Stoga se na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2002. prvi put progovara o kulturalnim studijima na jednom od kolegija poslijediplomskog studija Odsjeka za komparativnu književnost, a koji je danas dio nastave multidisciplinarnog poslijediplomskog studija književnosti, izvedbenih umjetnosti, filma i kulture.

Osnivanjem Odsjeka za kulturalne studije na Filozofskom fakultetu u Rijeci 2004. godine, oni postaju zaseban studij. U svom završnom radu student riječkih kulturalnih studija prikazuje ih na sljedeći način: „Kulturalni studiji u Rijeci umnogome su slični Centru u Birminghamu,

pogotovo kad se radi o teorijskom naslijeđu i znanstvenom konceptu općenito, međutim, kulturalni studiji u Rijeci strukturirani su ipak čvršće, kao odjel koji proizvodi mlade čitatelje diskursa i šalje ih u svijet kao ljude sposobne za obavljanje određene vrste posla ili nasljednike teorije" (Kosić, 2018; 17).

Odjel za kulturologiju osnovan je i 2010. pri Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku s tri programska smjera: Knjižničarstvo, Kulturalni menadžment i Medijska kultura, no tu se tek izvode predavanja o kulturalnim studijima kao zasebni kolegiji, slično kao i pri Filozofskim fakultetima u Splitu i Zadru, gdje se su dio studija sociologije.

Potreba za ovakvim studijima u našoj zemlji, kao i bilo gdje drugdje u svijetu, iznimno velika. Prvenstveno bi ovi studiji trebali svojom interdisciplinarnošću spajati svakodnevni život i sve njegove sfere s korisnim praksama koje će ne samo potaknuti svijest i želju za znanjem, već i doprinijeti općem dobru, toleranciji, društvenom, ali i ekonomskom napretku.

4. Zaključak

Uloga proučavanja različitih vidova kulture širenje je razumijevanja i svijesti o različitostima, ukazivanje na hegemonije, netolerancije, seksizam i rasizam. To ukazuje na važnost kulturalnih studija za opstanak čovječanstva, barem u onom humanom obliku. Ljudska vrsta, bez analize onoga što nam kultura življenja donosi, gubi svoju bit, odnosno gubi ono što nas razlikuje od ostalih živih bića, a to su svijest i savjest. Kulturalni bi studiji, dakle, trebali stvarati intelektualce možda prije po mjeri Michela Foucaulta, nego Antonia Gramscija:

„Posao intelektualca ne sastoji se u tome da oblikuje političku volju drugih; on se sastoji u tome da, pomoću analiza koje provodi u svojim područjima, preispituje očiglednost i postulate, uzdrma navike, načine djelovanja i mišljenja, razbija uobičajene jednostranosti, prerađuje mjeru pravila i institucija, te na osnovi te reproblematicizacije (gdje obavlja svoj specifični zanat intelektualca) sudjeluje u oblikovanju političke volje (gdje igra svoju ulogu građanina) (Foucault, 1994; 171).

LITERATURA

1. Anić, Vladimir; Goldstein Ivo. Rječnik stranih riječi. Novi Liber: Zagreb 2007.
2. Barker, Chris. Cultural Studies. Theory and Practice. SAGE Publications: London 2003.
3. Culler, Jonathan. Teorija književnosti. Vrlo kratak uvod. AGM: Zagreb 2001. (prijevod: Filip i Marijana Hameršak)
4. Duda, Dean. Kulturalni studiji – ishodišta i problemi. AGM: Zagreb, 2002.
5. Foucault, Michael. Znanje i moć. Globus: Zagreb, 1994. (prijevod: Rade Kalanj)
6. Kosić, Valneo. Interdisciplinarnost, kulturalni studiji i nova produkcija znanja (završni rad). Rijeka, 2018. Na <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffri%3A1375> preuzeto 19.7.2019.
7. Kroeber, Alfred Louise i Kluckhohn, Clyde. Culture: a Critical Review of Concept and Definitions. New York: Vintage Books, 1952.
8. Hall, Stuart. The Emergence of Cultural studies and the Crises of the Humanities (1990.) na https://www.jstor.org/stable/778912?seq=4#metadata_info_tab_contents preuzeto 13.7.2019.

9. Hall, Stuart. Kulturalni studiji i njihovo teorijsko nasljeđe. Quorum, 17/1, Zagreb 2001. stranice 182-200.
10. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=34557> preuzeto 19.7.2019.
11. https://en.wikipedia.org/wiki/Cultural_studies
12. https://it.wikipedia.org/wiki/Studi_culturali

Summary

SHORT NOTES ON CULTURAL STUDIES

Globalization and the changes we are witnessing on a daily basis, make the world we live in a space where different cultures are constantly in touch. There are almost no closed, isolated societies that do not come into contact with others. All these changes lead to the research on the differences and similarities between cultures, the causes of their emergence and the ideologies that influence cultural studies. From their very beginning in the UK to the present day, cultural studies are present in almost every part of the world, but the approaches, points of view and subjects of their study have been changing. It is this interdisciplinary approach that is crucial in defining the various social and cultural phenomena that cultural studies deal with. Although relatively late compared to the rest of the world, their importance was also recognized in the Croatian education system.

Keywords: *culture, cultural studies, ideologies, race, feminism.*